



De Europese wortels van Canada

Donald Trump wil dat buurland Canada zich aansluit bij de Verenigde Staten. Volgens de Amerikaanse president is dat simpelweg logisch. Met zijn annexatieplannen zet Trump een goede band op het spel. Zijn gedram werkt averechts: de Canadezen hebben zich ontpopt tot vurige nationalistes. En Canada trekt richting Europa, waarmee het nog veel oudere banden heeft, signaleert **Ivo van de Wijdeven**.

De vroege geschiedenis van Canada is in kou en nevelen gehuld. Volgens wetenschappers maakte het einde van de laatste ijstijd, zo'n twaalfduizend jaar geleden, de weg vrij voor de eerste menselijke bewoners om via de Beringstraat – toen nog een landbrug – naar het koude noorden van het Noord-Amerikaanse continent te trekken. De oudste archeologische vondsten in Canada zijn ongeveer tienduizend jaar oud en zijn gevonden op de Haida Gwaii-eilanden voor de westkust. De eerste bewoners van het gebied dat we nu Canada noemen waren

jagers en verzamelaars; veel later legden sommige gemeenschappen zich ook toe op primitieve landbouw.

Uit archeologisch onderzoek en de mondelinge overlevering komt naar voren dat rond het jaar 1000 een hele reeks volkeren leefde in het gebied dat we nu Canada noemen, van de Haida aan de westkust tot de Mi'kmaq op het hedendaagse Newfoundland in het uiterste oosten. Die laatsten moeten ook de Vikingen hebben ontmoet die zich daar kortstondig vestigden, maar daarna keerden de Europeanen pas helemaal aan het einde van de 15de eeuw weer

terug. Vanaf dat moment hebben we geschreven bronnen.

Lost in translation

De Engels-Italiaanse ontdekkingsreiziger John Cabot bracht in 1497 de Canadese oostkust in kaart en claimde 'New Founde Land' voor de Engelse kroon. Tussen 1534 en 1542 reisde Cabots Franse collega

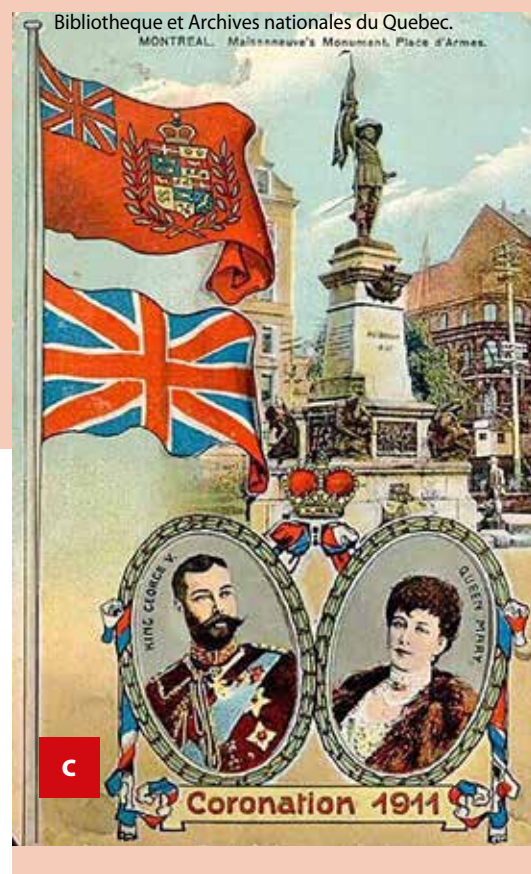
Fish-eye-camerabeeld van de grens tussen de Verenigde Staten en Canada, in 1973 genomen op de brug over de rivier de Niagara, vlakbij de beroemde waterval daar. Links is de staat New York, rechts de Canadese provincie Ontario (NARA Washington).



Gilcrease Museum, Tulsa, Oklahoma (via Wikimedia Commons).

Jacques Cartier in opdracht van zijn koning over de Saint Lawrence-rivier. Op zijn kaarten noteerde hij 'Canada'. Dat was een gevalletje *lost in translation*: Cartier hoorde dat twee gevangengenomen gidsen het over 'kanata' hadden, maar dat is het Iroquois-woord voor 'dorp'. Canada werd de naam van de kolonie die de Fransen stichtten in 1608. De kolonisten hadden het moeilijk in het barre klimaat en namen het ook op tegen de oorspronkelijke bewoners. Door 'indianenstammen' tegen elkaar uit te spelen

wisten de Fransen stevig voet aan de grond te krijgen en goud geld te verdienen aan de lucratieve pelshandel, vooral bevervellen. Op het hoogtepunt reikte 'Nieuw-Frankrijk' van de Saint Lawrence-rivier tot de Golf van Mexico. Ook andere Europese kolonisten waren actief aan de oostkust; vooral de concurrentie met de Britten was moordend. Uiteindelijk trokken de Fransen aan het kortste eind: ze verloren de Zevenjarige Oorlog (1756-1763) en moesten als resultaat van de vredesonderhandelingen al





A Dit zijn mensen van het Passinassiouek-volk. Vissende 'wilden' is de titel die de tekenaar eraan gaf, maar de tekst eronder looft hun techniek. De afbeelding maakt deel uit van de *Codex canadensis*, een handgeschreven document uit ca. 1700 dat de mensen en flora en fauna in noordelijk Amerika beschrijft. Wie het gemaakt heeft is onbekend, maar historici vermoeden dat het de Franse Jezuïet Louis Nicolas was.

B Samuel de Champlain – kroniekschrijver, cartograaf, militair en politicus – vlak voordat hij in 1608 de stad Quebec sticht. Met hem aan boord zijn Franse kolonisten en een katholieke geestelijke (door Henri Beau, 1903).

C Ansichtkaart uit 1911 waaruit de langdurige band tussen Canada en het Britse koningshuis blijkt. Afgebeeld zijn de in dat jaar gekroonde koning George V en koningin Mary, tegen de achtergrond van het Maisonneuve Monument in Montreal. Dat eert Paul de Chomedey de Maisonneuve die in 1642 de stad stichtte.

hun bezittingen in Amerika overdragen aan de Britten.

Frankrijk raakte zijn koloniale rijk hier dan wel kwijt, Franstalige katholieke kolonisten bleven er wél wonen. In de nieuw gecreëerde Britse 'Province of Quebec' – veel omvangrijker dan de huidige gelijknamige deelstaat – waren zij zelfs in de meerderheid. Om hen niet tegen de haren in te strijken nam het Britse Lagerhuis in 1774 de *Quebec Act* aan: in tegenstelling tot in het Verenigd Koninkrijk gold in Canada godsdienstvrijheid voor katholieken en bleef het Franse burgerlijk wetboek van kracht. Dat had onverwachte gevolgen. Je leest het niet vaak, maar de Quebec Act was ook één van de redenen voor de Amerikaanse Onafhankelijkheidsverklaring. Volgens de zelfverklaarde Amerikanen effende de wet het pad voor absolutisme: ze zagen het helemaal niet zitten dat de Britse koning die ze net de wacht hadden aangezegd voet aan de grond bleef houden in het hoge noorden.

Tijdens de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog (1775-1783) probeerden de Amerikanen Canada te veroveren, maar

ze kregen kloep bij Quebec. Daardoor bleef 'Brits Noord-Amerika' behouden voor Londen terwijl de 'Dertien Koloniën' hun eigen weg gingen als de Verenigde Staten van Amerika. De circa veertigduizend 'Loyalisten' die Londen trouw bleven vluchtten naar oostelijk Canada, waardoor de demografische samenstelling veranderde. 'Neder-Canada' – het gebied rond Quebec – bleef Franstalig en katholiek, maar in 'Opper-Canada' – het latere Ontario – woonden vooral Engeltalige protestanten.

Opnieuw invasiepogingen

In 1812 brak een volgende oorlog uit tussen de Amerikanen en de Britten. Opnieuw waren er invasiepogingen vanuit de VS. De Amerikanen dachten te kunnen profiteren van het feit dat de Britten hun handen vol hadden aan de Napoleontische Oorlogen in Europa, maar kregen de deksel op hun neus. Nadat Amerikaanse soldaten de regeringsgebouwen in Toronto in brand hadden gestoken, volgde zelfs een wraakactie waarbij onder meer het net gebouwde Witte Huis in Washington in vlammen opging. Uiteindelijk legden

de Amerikanen zich neer bij de Britse aanwezigheid in Canada. In 1818 werd 49 graden noorderbreedte ingesteld als de grens tussen beide landen ten westen van de Grote Meren.

De Britten hanteerden tussen 1763 en 1867 diverse namen voor hun bezittingen in het hoge noorden, maar kozen uiteindelijk definitief voor Canada: een gigantisch maar door Koning Winter voor het overgrote deel onherbergzaam gebied. In de 19de eeuw verkreeg dat stap voor stap meer zelfstandigheid. Na een opstand in 1837 werd Canada, officieel tweetalig, een parlementaire democratie met eigen 'regeringsverantwoordelijkheid' binnen het Britse Rijk. De Canadezen verkregen wel autonomie, maar geen onafhankelijkheid. En op 1 juli 1867 transformeerde Canada van een als los zand aan elkaar hangende verzameling van vier provincies – Ontario, Quebec, Nova Scotia en New Brunswick – in een confederatie én een 'dominion', een zelf-regerend onderdeel van het Britse Rijk met een eigen premier, maar met de Britse monarch als staatshoofd. Het werd dus geen republiek, zoals het buurland.

First Nations

De Canadezen volgden vervolgens wél het Amerikaanse voorbeeld van westwaartse uitbreiding. Een transcontinentale spoorwegverbinding ontsloot het westen als landbouwgebied en maakte het ontginnen van de overvloedig aanwezige natuurlijke grondstoffen mogelijk. Hoge importtarieven dienden als stimulans voor de industriële ontwikkeling van het gebied rond de steden Montreal en Toronto, die mede daardoor uitgroeiden tot metropolen. In de 19de én 20ste eeuw wist een golf van immigranten uit Europa de weg naar Canada te vinden, op de vlucht voor armoede, onderdrukking en oorlogsgeweld. Met de belangen van de oorspronkelijke bewoners, die tegenwoordig bekend staan als de *First Nations*, werd ondertussen totaal geen rekening gehouden. Sterker, wie in de 19de eeuw de westwaartse expansie tegenwerkte werd met geweld in het gareel gehouden of gedood. Pogingen van de overheid om toekomstige generaties van de First Nations op te stuwen in de vaart der volkeren ontaarden in de praktijk in onderdrukking van taal en cultuur. De Canadezen hielden na de Oorlog van 1812 bewust afstand van hun zuiderbuuren. Canadese politici kozen ervoor om

veilig onder de Britse vleugels te blijven. Londen leverde een afzetmarkt voor Canadese producten, militaire bescherming en – last but not least – een slot op de deur tegen Amerikaanse aspiraties om het hele Noord-Amerikaanse continent te domineren. Als onderdeel van het Britse Rijk en later het Britse Gemenebest vocht Canada aan Britse zijde in beide wereldoorlogen.

Vlag

Wars van politieke verandering namen de Canadezen relatief lang de tijd voor ze hun in 1931 verkregen onafhankelijkheid omarmden. Pas na de Tweede Wereldoorlog gaf Canada eigen paspoorten uit en in 1965 werd, na veel discussie, de kenmerkende rood-witte Canadese vlag met de *maple leaf* voor het eerst gehesen. Het klinkt misschien onwaarschijnlijk, maar pas sinds 1982 kan het land zijn eigen grondwet wijzigen zonder eerst het Britse parlement te consulteren. Koning Charles IV is officieel nog steeds het staatshoofd en zijn beeltenis siert de Canadese dollar.

Op andere terreinen verliepen de ontwikkelingen veel sneller. Canada werd na de Tweede Wereldoorlog een industrieland met een hoge levensstandaard. En een welvaartsstaat naar Europees model met universele gezondheidszorg, iets waar de gemiddelde Amerikaan alleen maar van kon – en kan – dromen. De economie draaide als een tierelier en daarom wer-

De houtkap (*logging*) was in de 19de en 20ste eeuw een belangrijke economische sector in Canada. Op de foto zien we het inladen van stammen op een goederenwagon van de Canadian Northern railway, ca. 1910 in het Rainy River District in Ontario.



den immigranten met open armen ontvangen, ongeacht hun achtergrond. Ook de *First Nations* kregen eindelijk erkenning. In 1971 omarmde Canada officieel het multiculturalisme met het Charter of Rights and Freedoms, dat aan de grondwet werd geniet. Lange tijd was het separatisme van de Franstalige minderheid in de provincie Quebec de enige dissonant, maar dat geluid is na een referendum in 1995 verstomd. Een meerderheid van de kiesgerechtigden stemde tegen afscheiding van de rest van Canada.

Handelspartners

Na de Tweede Wereldoorlog stond Canada aan de wieg van de NAVO. Bijzonder is dat de Canadezen bij de oprichting opperden er niet alleen een militaire alliantie van te maken, maar ook een trans-Atlantische economische en politieke unie. Maar deze poging om door hechtere samenwerking met Europa een tegenwicht te bieden aan de groeiende Amerikaanse invloed sneefde jammerlijk. Tijdens de Koude Oorlog positioneerde Canada zich als 'middenmacht', maar sceptici beweren dat Ottawa op het gebied



Demonstratie in Toronto tegen de opdringerigheid van president Trump, 5 april 2025 (Wikimedia Commons).

van buitenlands beleid vooral netjes aan de leiband van Washington liep. Canada zou in dat opzicht een ontwikkeling van kolonie naar onafhankelijke staat naar kolonie hebben doorgemaakt – ditmaal van de VS. In 1988 ging het Canadese protectionisme bij het grofvuil ten faveure van een vrijhandelsakkoord met de Verenigde Staten. Sindsdien zijn beide economieën steeds meer met elkaar verknoopt geraakt. Vandaag de dag zijn de buurlanden verreweg elkaars belangrijkste handelspartners. Dat gaat gepaard met enorme aantallen mensen, diensten en spullen die dagelijks de grens passeren. De Canadese regering heeft becijferd dat het in 2023 bijna 400.000 personen en 2,7 miljard dollar aan goederen en diensten betrof. Canada is bijvoorbeeld de grootste buitenlandse energieleverancier van de VS.

Vrijhandel met Europa

In de Canadese hoofdstad Ottawa leeft al veel langer de gedachte dat het verstandig zou zijn om de wederzijdse econo-

mische afhankelijkheid te verkleinen. Dat was een van de redenen om in 2009 te gaan onderhandelen met de Europese Unie over een vrijhandelsverdrag. Het resulterende Comprehensive Economic and Trade Agreement is echter nog steeds niet geheel in werking getreden en het is niet bekend wanneer dat wel het geval zal zijn. Sinds het begin van Trumps tweede termijn kruipen Canada en de EU echter steeds dichter naar elkaar toe als gevolg van Trumps annexatieplannen en – urgenter – de hoge heffingen die hij heeft ingesteld op de handel met Canada.

De Canadese regering heeft hem met gelijke munt terugbetaald. Dat heeft ongetwijfeld reële gevolgen. Aan beide kanten van de grens hebben miljoenen mensen hun baan te danken aan het handelsverkeer met het buurland. Een handelsoorlog zal de inflatie opdrijven en de economische groei vertragen. Gewone Canadezen en Amerikanen gaan dat voelen in hun portemonnee. Zeker als ze hun baan verliezen.

De Canadezen zijn strijdbaar. Bij verkiezingen in 2025 lieten ze in de stembus duidelijk blijken dat Trump onzin verkoopt als hij zegt dat een meerderheid van hen graag een Amerikaans paspoort zou willen bezitten. Bij sportwedstrijden fluiten de als uiterst beleefd bekend staande Canadezen tegenwoordig dwars door het Amerikaanse volkslied heen. Trump heeft in ieder geval iets definitief kapot gemaakt in de relatie tussen beide buurlanden. Canadezen konden zich al 'Europees' voelen door hun geschiedenis, maar nu hebben ze er een dringende reden bij.

Ivo van de Wijdeven is historicus en analist. Hij schreef onder meer *Alle rafelranden van Europa* (Unieboek|Spectrum, 2024).

VERDER LEZEN

► **Margaret Conrad**, *A Concise History of Canada*, Cambridge University Press, 2021